

ДЕЈАН ШАБИЋ*
МИЛА ПАВЛОВИЋ

**ЕВРОПСКА УНИЈА:
ХРОНОЛОШКИ ОСВРТ НА КОНТИНИУТЕТ ИДЕЈЕ ЗАЈЕДНИШТВА КАО
ДОМИНАНТНЕ ВРЕДНОСТИ ЕВРОПСКИХ НАРОДА**

Апстракт: У раду су анализиране основне концепције, проблеми и перспективе развоја идеје заједништва посматране са научног становишта. Рад објашњава трендове развоја ове идеје кроз историју до Другог светског рата, а потом и нове трендове у концептуалном приступу тој идеји и перспективама у Европи.

Кључне речи: заједништво, идеја, становништво, хронологија, Европа.

Abstract: This paper deals with basic concepts, problems, and perspectives of idea of community with the aspect of science. This paper explains those trends of this idea in science during history until Second World War, and new trends in new conceptual base of European future.

Key words: community, idea, population, continuum, chronology, Europe.

Увод

Уколико разматрамо историјски континуитет било које идеје, укључујући и идеју заједништва, не може се говорити о апсолутном него о релативном континуитету, јер је кроз европску историју дугу преко 2000 година, свака идеја теоријски и практично оспоравана у више наврата, односно није могуће толико је генерализовати, а да се не оспори њена универзалност. Поред тога, иако су се бројни научници, филозофи и теоретичари у више наврата бавили идејом заједништва, у раду ћемо покушати да у нашу географску литературу уведемо ту идеју и пратимо њену еволуцију, тј. релативни континуитет од Античког доба до формирања Европске уније, и коначно остваривања те идеје са нама најближег гледишта.

Античка знања, представе и фикције о Европи

Као што нам је познато, најстарија друштва била су заснована на теократским или деспотским основама. У њима је питање друштвено-политичког поретка било незамисливо, јер се постављањем истог нарушавала неповредивост владара која је била богом дана. Сасвим супротно уређење имала је античка Грчка, у коме су политичка питања била право и обавеза њених слободних грађана. Оснивани су полиси, градови-државе у којима је први пут у историји промовисано оно што се данас сматра идејом

---

* Др Дејан Шабвић, доцент, Географски факултет, Београд.

Др Мила Павловић, редовни професор, Географски факултет, Београд.

Рад представља резултате истраживања пројекта 146015 које финансира Министарство науке и заштите животне средине Србије.

заједништва – слобода и демократија. Ту идеју је покренуо чувени антички историчар Херодот у књизи „Историја”, расправом о политичким уређењима. Он преферира демократију као политички поредак, јер она гарантује слободу свих грађана да учествују у политичком животу (Herodotus, 440 b.c.e.). Његов ученик, Аристотел је у делу „Политика” писао о облицима политичке владавине, затим о политеји као демократији са законом као најбољем облику владавине (Aristotle, 350 b.c.e.). Та Аристотелова идеја законом уређеног друштва пренета је на средњовековне и савремене филозофе.

У античкој Грчкој настало је вишеслојно значење самог појма Европа – географско, митолошко и политичко. **Географско поимање** било је засновано на реалним знањима и географским открићима старих Грка, а друга два, митолошко и политичко, не само да се нису била реална, већ је одређена доза апстракције и пожељна.

Без обзира на ограниченост спознаје старих Грка, географска знања о Европи су била заснована на територијалном оквиру географског хоризонта тога доба. За разлику од старијих учења о Земљи, њеној природи и човеку, географија је код старих Грка први пут добила научне основе. Захваљујући географском положају, посебно близини културних жаришта као што су Крит, Микена, Египат, Феникија, Јудеја и Вавилонија, Грци су рано попримили и развили многе тековине ових култура (Николић, 1977). Упоредо са развојем поморства стари Грци почињу пловити, најпре, поред обала источног Средоземља, а касније и до Гибралтара, Велике Британије, Фризијских острва, Балтичког мора, а кроз Босфор и Дарданеле до Црног и Каспијског мора и друго (Плавша и др., 1998). Антички период у развоју географске мисли и науке имао је одлике убрзаног ширења географског хоризонта, чиме су дефинисане и границе Старог света.

Митолошко значење појма Европа налази се у пољу фикције, а његово тумачење препуштено је машти сваког од нас. Мит каже да је Европа, кћер феничанског краља, једнога дана док је брала цвеће, привукла на себе Зевсову пажњу. Отац свих богова се заљубио у Европу и како би јој се приближио, претворио се у белог бика. Девојка је без страха почела нежно да милује бика, а затим се попела на његова леђа. Тада је бик одјурio у Средоземно море и удаљио се од феничанске обале. У пратњи осталих старогрчких богова, Зевс у лику бика је пренео Европу, која му је касније родила три сина, на острво Крит. Да би овековечио ту љубав, Зевс је наредио да део света коме припада острво Крит носи име његове миљенице Европе (Mojsilović, 2005). Овај мит указује да се термин Европа код старих Грка односио на део света који су насељавали једино они.

Европа се интензивније развијала у односу на други територијално већи и знатно богатији део Евроазије – Азију. У односу на Азију, Европа је градила свој идентитет, с обзиром на чињеницу да је она била простор која је у свом окриљу развијала цивилизације и у односу на које је Европа представљала периферију. Отуда не чуди што аутентични назив позајмљује управо од других, од Арапа, чији термин „ереб” означава „земљу залазећег Сунца”, односно само западни део Евроазије (Вољски, В. В. 2001). Европа је по угледу на свог узора Азију успела да уочи њене недостатке, а инсистирањем на разликама себе је учинила другачијом и плоднијом.

С политичког гледишта, стари Грци су формирали предрасуде у односу на друге народе. За њих је Европа била део света који се разликовао цивилизованошћу, достигнућима и стилем, који су омогућили да европоцентризам постане доминантна идеја у вековима који су уследили. У складу с тим, Азија се вековима касније у европским круговима схватала као колевка деспотизма у којој људи нису способни да достигну европске вредности. Грци и Римљани су много пута осетили бурне реакције других европских народа на њихово одбијање да признају различитост. Тако нпр. Македонцима, који су касније освојили грчке територије, није дозвољено да учествују на Олимпијским играма, за Римљане су сви ван њихових провинција били варвари, иако су касније ти исти варвари разорили и на колена бацили Римско царство (Scaruffi,

1999). И Македонци, као и племена са севера несумњиво су живели на простору који данас сматрамо Европом.

Хеленизам, који је настао као последица македонских освајања на истоку, донео је народима Југоисточне Азије, према Берtrandу Раселу у „Историји западне филозофије”¹, нешто архитектуре и културе, а Грцима једино страх, несигурност и веровања, снажнија од традиционалне грчке религије. Упркос томе, у самој Грчкој ти идеали су опстали, а Платонова академија одржала се све до 529. године, када је византијски цар Јустинијан одлучио да је укине као паганску. Иако је била заснована на робовласничком систему, античка Грчка је ипак била утемељена на слободи и пристанку барем једног дела становништва, односно њених слободних грађана (Irvine, 2003).

Слабљењем хеленизма јачала је римска цивилизација, која такође није развила европске идеје до њихових коначних граница, али је неке од њих високо уважавала. И за време најауторитарнијих дана царства, римски император се обраћао речима: „У име сената и римског народа”, што је бар формално имплицирало пристанак оних над којима се влада. У то време римски народ се наравно ништа није питао, а ни Сенат у доба апсолутне владе, али такав чин, иако формалан, није падао на памет владарима на истоку. Идеја да пристанак грађана легитимише владавину изворно је европска.

Правни систем Римског царства је омогућио да већи део континента, који се тада налазио под њиховом управом, буде интегрисан јединственим склопом правних норми помоћу којих се управљало из једног центра. Нестанком ове империје, нестаје и идеја о јединственом политичко-територијалном простору.

Стари европски народи су постепено прихватили нове територије и народе, све док географски хоризонт није био лимитиран физичко-географским границама: морима на северу, западу и југу, и планином Урал на истоку (Давидовић, 2004).

Европске идеје у Средњем веку

После пропасти Западног римског царства европска цивилизација поново се вратила Грцима и одржала се захваљујући Византији, али и Арапима и сефардским Јеврејима који су сачували многа дела њене науке, уметности и филозофије. Платон је поново откривен за Европу тек у време ренесансе и то управо посредством Арапа. У периоду који многи историчари називају „мрачним Средњим веком” све до ренесансе замрле су вредности као што су слобода и толеранција. Међутим, чињеница је да су ренесанса, реформација и капитализам управо настали у Европи. Наравно, Средњи век по много чему јесте био мрачан. Наиме, појавио се антисемитизам који је пред сваки крсташки рат беснео у Европи: док су Ашкенази прогањани у централној и источној Европи, Сефарди су на Пиринејском полуострву под арапском влашћу били прилично равноправни у односу на муслимане.²

Иако је у Средњем веку са географског становишта био познат већи део Европе, било је то доба политичке разједињености старог континента. Постојала је само једна снага која је пропагирала јединство, али само у сфери која је њој одговарала, док јој је расцепканост феуда била пожељна. То је била хришћанска црква, пре свега католичка, јер источна црква није могла да рачуна на универзалност, јер се рано стварају посебне, аутокефалне православне цркве.

Католичка црква је тежила да својим догматским приступом Европу представи као јединствено тело под њеном доминацијом. Ревитализује се антички мит о Европи и бику, али са хришћанском симболиком: Европа је људска душа која чека сина

¹ <http://www.mcmaster.ca/russdocs/russell.htm>

² http://en.wikipedia.org/wiki/European_Union

божијег да је спаси у облику бика. Европа се у хришћанском тумачењу приказивала и као континент насељен потомцима Нојевог сина Јафета, па је било озбиљних намера да се назове и Јафетијом.³

Историјски извори из Средњег века указују на католичку идеализацију Европе. Оштри сукоби папе и појединих владара за врховну власт који достижу кулминацију у XI веку, појаве јереси које су односиле жртве, уништење материјалних вредности, као и друге несавршености цркве, нису је могли учинити правим ујединитељем Европе. Употреба латинског језика и оснивање универзитета под патронатом цркве могу се сматрати крајњим дометима. Црква је једино успела да уједини неке владаре у току крсташких ратова (1196-1270), али мотиви похода на исток, као и последице истих, не спадају у славне странице европске историје⁴.

У развијеном Средњем веку, успон апсолутних монархија у Европи исписао је нове странице историје. Владари који су успели да консолидују стање у својим државама заносили су се идејом да силом наметну принципе своје владавине другим народима.

Пјер Дибоса је почетком XIV века записао: „Не верујем да би разуман човек у садашњем тренутку могао сматрати могућим да би оновременим пословима целог света могао да управља један једини монарх... Ако би, наиме, развој кренуо у том правцу, било би ратова, устанака и несугласица... Пјер Дибоса не само да је био критичар, већ и прогностичар” (Раџић, 2005). Докле год су неки владари сматрали да уједињење Европе могу постићи силом, док је континентом владало начело јачег и док је живот становништва био у другом плану у односу на политичке амбиције, концепције Европе као заједничког животног простора биле су само фикција.

Период превирања и рађања идеје заједништва

С појавом ренесансе и протестантске реформације, две супротстављене појаве, започела је обнова европских вредности. Дух слободе први су узбуркали италијански уметници, а затим и немачки свештеник Мартин Лутер, против корумпиране папске власти. Не треба да нас чуди што су та два, иако супротстављена, процеса водила ка истом циљу – успостављању европских вредности.

Бројне војсковође потресале су Европу још неколико векова, сматрајући да су они ти који могу да одреде шта је Европи потребно. Исто тако, докле је европска елита сматрала да су Европљани супериорнија раса од остатка света и да је будућност Европе у њеним колонијама, није било ни трага онога што је данас синхронизовано у појму Европска унија.

Виљем Пен је крајем XVII века понудио идеје које подупиру тезу о миру у Европи. Слична размишљања су карактерисала касније расправе о развоју европског континента, будући да је Европа обухватала различите начине живота и да су разлике некада постајале непомирљиве, а непомирљивост идеја води сукобу. Опат од Сен-Пјера је почетком XVIII века писао о трајном миру међу европским народима, а Имануел Кант се након тога бави идејама стварање вечног мира (Раџић, 2005). Између два светска рата, идејом Европе бавио се аустријски гроф Куденхов-Калерги који је основао Паневропски покрет, чија је мисија била стварање европске државе у којој ће формула *in pluribus unum*, већ искоришћена у америчком експерименту, бити реализована у Европи.⁵

Други светски рат је оставио катастрофалне последице на државе и народе Европе: разорене градове, уништenu економију, људи су умирали од глади, а живот је текао у знаку незнања. Међутим, Други светски рат је оставио поуку Европљанима, захтевајући

³ http://www.search.com/reference/Middle_Ages

⁴ http://bs.wikipedia.org/wiki/Krstaski_ratovi

⁵ <http://www.eurospiritains.org/EUROFONDATEURS.htm>

да пронађу нови модел заснован на реалним односима, а не на покушају доминације једне државе или народа, на основу ирационалних принципа. Иако европска историја траје већ више од 2000 година, тек у последњих 50 година тај заједнички развој почиње да се свесно, плански и рационално усмерава.

Развој идеје заједништва после Другог светског рата и стварање Европске уније

После Другог светског рата европске државе је одликовала разорена економија и идеолошка подељеност. У пролеће 1950. године чинило се да се Европа налази на свом историјском заласку. С почетком хладног рата, опасност од сукоба источног и западног дела континента надвила се над Европом, а пет година после завршетка Другог светског рата, бивши непријатељи и даље су били далеко од помирења.

Међутим, сукоби у Другом светском рату усмерили су дипломате и политичаре на проналажење механизма којима би био обезбеђен трајан мир у Европи (Pavićević, 2005-a). Њихова размишљања су засновали на идејама, које су у претходним вековима нудили филозофи, историчари и други. Тако је 19. септембра 1946. године британски премијер Винстон Черчил у Цириху изразио опредељење о уједињеним државама Европе.⁶

Подстицај уједињењу европских држава је представљао план Џорџа Маршала, државног секретара САД-а, из 1947. године. Маршалов план који је заснован на економском опоравку држава Европе, прихватило је шеснаест држава Западне Европе, док су државе Источне Европе одбиле предлог (Plić-Gasmi, 2004). Услов економске помоћи САД-а била је интеграција држава корисница помоћи, што је утицало и на формирање Организације за европску економску сарадњу 1947. године (Reisenfeld, 1997).

Економску интеграцију пратила је и војна сарадња. Године 1947. склопљен је уговор између Француске и Велике Британије о заједничкој одбрани, који представља језгро Западноевропске уније, основане 1948. године у Бриселу и чије су потписнице биле Француска, Велика Британија, Белгија, Холандија и Луксембург. Дана 4. априла 1949. године у Вашингтону је закључен уговор између чланова Западноевропске уније и САД-а, Канаде, Италије, Данске, Исланда, Норвешке и Португалије о стварању Северноатлантског савеза.⁷

Значајну фазу интеграција представља Конференција у Хагу (1948) на којој су прокламоване идеје уједињења држава Западне Европе, ради превазилажења националних, политичких, економских и културних антагонизама. Резултат конференције представља оснивање Савета Европе (1949), чији органи Комитет министара и Консултативна скупштина (касније Парламентарна) имају за циљ јачање сарадње између држава чланица, развијање принципа парламентарне демократије и заштите права човека. Оснивачи су Белгија, Холандија, Луксембург, Велика Британија, Француска, Данска, Шведска, Италија, Ирска и Норвешка.⁸

Педесетих година XX века, француски председник Шарл Де Гол, изјавио је да будућност старог континента види у уједињеној Европи од Атлантика до Урала. Била је то незамислива идеја, будући да је Европа била подељена гвозденим завесом на источну – социјалистичку и западну – капиталистичку, без могућности њиховог приближавања (Ђурић, 2005). Шуманова декларација од 9. маја 1950. године представља искорак у области интеграција, јер представља основу стварања Европске заједнице за угљ и челик. Декларација носи назив по француском министру иностраних послова Роберту Шуману, иако је њен иницијатор био Жан Моне, председник Комитета за економско

⁶ <http://www.eurospiritains.org/EUROFONDATEURS.htm>

⁷ <http://www.nato.int/>

⁸ <http://www.coe.int/>

планирање и модернизaciju Француске (Pagdon, 2002). Ова декларација прокламује да Европа треба да буде изграђена као федерација, при чему је стварање Европске заједнице за угаљ и челик само први корак (Peter, 2001).

Дакле, Француска је желела да спречи евентуалну претњу Немачке путем њеног везивања за остале западноевропске државе и да обезбеди решавање проблема Рура око кога су дуго вођени спорови између две државе. СР Немачка је покушавала да се реинтегрише у међународну заједницу. Ту жељу је пратила и могућност повратка суверене немачке власти над Саром, која је припадала Француској (Laker, 1999).

На конференцији у Паризу, 18. априла 1951. године, формирана је Европска заједница за угаљ и челик (Schumann, 2000). Њени оснивачи су: Француска, Италија, Белгија, Холандија, Луксембург и СР Немачка. У преговорима је учествовала и Велика Британија која је одустала од потписивања уговора. Функционисање ове заједнице имало је за циљ да омогући чврсту повезаност држава – оснивача, посредством економског сектора. Шири циљеви обухватају стварање европске федерације, тако што би се извршило постепено уједињавање држава чланица на економском плану, које би довело до заједничког решавања политичких питања.⁹

На конференцији у Месини (1955) је усвојен закључак да се почне са интеграцијом у две нове области: царинским олакшицама и атомској енергији. На основу тога, 25. марта 1957. године потписан је Римски уговор о оснивању Европске економске заједнице (ЕЕЗ) и Европске заједнице за коришћење атомске енергије (Евроатом). Формирање три заједнице била је почетна фаза пројекта јединственог тржишта и том приликом шест земаља оснивача успоставило је слободно кретање људи и роба. Три заједнице имале су заједнички Парламент и Суд правде, док су задржане посебне комисије заједница (Стојановска, 2004).

Дана 8. априла 1965. године потписан је Споразум о спајању три Европске заједнице: Европске заједнице за угаљ и челик, Европске економске заједнице и Европске заједнице за коришћење атомске енергије. Тада је настала Европска заједница. Државе оснивачи Европске заједнице покушавале су да креирају слободну економску зону, која би умрежила економске системе држава чланица (Doganić, 2004). Циљ процеса уједињавања био је успостављање јаког западноевропског блока. Интеграције прати проширење чланства Европске заједнице на Велику Британију, Ирску и Данску, потписивањем споразума о приступању 22. јануара 1972. године. Председници држава и влада Европске заједнице 19-20. октобра 1972. године у Паризу доносе одлуку о прерастању Европске заједнице у Европску унију, а уједно утврђују и временски оквир за остваривање европске монетарне уније (Kuzmanović, 2004).

На Самиту Европске заједнице, који је одржан 9-10 децембра 1974. године у Паризу, постављен је темељ идеје о Европској унији. Европски монетарни систем ступио је на снагу 1. јануара 1979. године (Bagass, 1998). Друго проширење било је 1. јануара 1981. године, када је Европској заједници приступила Грчка (Verma 1993). Даљи развој Европске заједнице резултирао је потписивањем Свечане декларације о Европској унији 19. јуна 1983. године на заседању Европског савета у Штутгарту. Треће проширење било је 1986., када су заједници приступиле Шпанија и Португалија.¹⁰

Године 1987. ступио је на снагу Јединствени европски акт, с циљем стварања Европске уније као наднационалне политичко-економске творевине. Овим актом уведене су слободе кретања капитала, људи, роба и услуга и обезбеђена основа за хармонизацију националних регулатива у многим подручјима, везаним за функционисање јединственог унутрашњег тржишта (Dearsen, 1999).

Дана 9. новембра 1989. срушен је Берлински зид и Немачка се уједињује. Након што је 19. јуна 1990. потписан Шенгенски споразум, Уговором у Мاستрихту из 1992.

⁹ <http://www.american.edu/ted/ice/saar.htm>

¹⁰ http://www.europarl.europa.eu/news/public/story_page

постављени су темељи Европској унији, којој су се 1996. придружиле Аустрија, Финска и Шведска.¹¹ Дана 26. марта 1995. ступио је на снагу Шенгенски споразум, којим је укинута пасошка контрола између Немачке, држава Бенелукса, Француске, Шпаније и Португалије, а 19. децембра 1996. приступају и Данска, Шведска, Финска и не-чланице Европске уније – Норвешка и Исланд (Matern, 2004).

Уговори из Амстердама (1997) и Нице (2000) оснажили су идеју развоја уније као наднационалног ентитета који има одлике државе. Унија је 2002. добила заједничку монету – евро, а 2004. десило се највеће проширење у историји европских интеграција, када је чланство у унији остварило десет земаља Централне и Источне Европе: Мађарска, Словачка, Пољска, Кипар, Литванија, Летонија, Естонија, Словенија и Малта.¹²

У пракси се може констатовати да Европску заједницу, а касније Европску унију одликују два повезана и међусобно зависна паралелна процеса: процес продубљивања интеграција и проширења. Генерално, проширење увек зависи од интеграција, а степен продубљивања интеграција има ефекта на даље форме проширења.

У правно-политичком смислу, Европска унија се доживљава као ентитет који егзистира између међународне организације и конфедерације. Ипак, њен развој од 1952. године до данас потврђује постепену доминацију наднационалног облика. Почетак ових трендова може се везати за стварање пројекта заједничког тржишта. Следећи корак био је увођење једне валуте, којим је постигнут највећи степен економске интеграције и створена основа за политичку унију као следећи корак.

Прихватањем уговора о Европској унији 1992. године, државе-чланице су јасно декларисале свој интерес у изградњи не само јединства у спољним пословима, већ и у областима безбедности, заједничке администрације и унутрашњих послова. Ипак, постепена наднационализација у све већем броју области лимитирана је различитим факторима. Један од фактора била је разноликост у политичко-економским системима држава чланица, која се повећавала са сваким новим проширењем. Примање нових чланова донело је опасност слабљења интеграција, а истовремено је представљао и финансијски терет који се манифестовао у повећаном притиску на државе чланице. Желећи да спрече разводњавање постигнутог степена интеграција као последицу проширења Европске уније, пријем нових држава праћен је дефинисањем нових циљева интеграција.

Источно проширење Европске уније 2004. године сугерише нам да идеја Европе свој прави израз налази управо у покушају интегрисања свих европских држава, које су у различитим историјским епохама биле изоловане непремостивим границама, неразумевањима, нетолеранцијом, или у глобално – неприхватањем различитости.

ЛИТЕРАТУРА:

- Aristotle (350 b.c.e.): **Politics**, Translated by Benjamin Yowett, web: <http://classics.mit.edu/Aristotle/politics.html>
- Barrass, G. (1998): **European Economic Integration and Sustainable Development – Institutions, Issues, and Policies**, McGraw – Hill Book Company, London.
- Berman, G. i dr. (1993): **Cases and Materials on European Community Law**, London.
- Вольског, В. В. (2001): **Социално-економическая география зарубежного мира**, Дрофа, Москва, стр. 13-67.
- Давидовић, Р. (2004): **Регионална географија Европе**, Природно-математички факултет, Институт за географију, Универзитет у Новом Саду, Нови Сад, стр. 13.
- Dearsen, S. (1999): **European Economic Integration**, Third Edition, Longman, UK.
- Doganić, E. (2004): **Gde su granice Evropske unije**, Zbornik radova Evropske integracije – pogled sa Balkana, BOŠ, Beograd, str. 60-77.
- Ђурић, М. (2005): **Transformacija EU i njena međunarodna uloga**, BOŠ, Beograd, str. 421-422.
- Ilić-Gasmi, G. (2004): **Reforme Evropske Unije**, Institucionalni aspekti, IGP Prometej, Beograd, str. 19.
- Irvine, A. D. (2003): **Bertrand Russel**, Stanford Encyclopedia of Philosophy, web: <http://plato.stanford.edu/entries/russell/>

¹¹ <http://www.eu-history.leidenuniv.nl/index.php3?c=3&m=&session=>

¹² <http://www.ena.lu/mce.cfm>

- Kuzmanović, N. (2004): **Istočno proširenje Evropske unije**, Zbornik radova Evropske integracije – pogled sa Balkana, BOŠ, Beograd, str. 78-95.
- Laker, V. (1999): **Istorija Evrope 1945-1992**, Klio, Beograd.
- Matern, M. (2004): **Kalendar evropskog procesa integracije – značajni datumi**, Evropa od A do Š, priručnik za evropsku integraciju, Fondacija Konrad Adenauer, Bon, str. 421-430.
- Николић, С. (1977): **Увод у географију, историја географије и географских открића**, Научна књига, Београд, стр. 31-47.
- Pavičević, V. (2005): **Zajedištvo kao dominantna vrednost**, Rasprave o Evropi, BOŠ, Beograd, str. 83.
- Pavičević, V. (2005-a): **Evropska unija, vodič za mlade**, BOŠ, Beograd.
- Плавша Ј. и Кишовеш С. (1998): **Развој географије и географских открића**, Природно-математички факултет, Институт за географију, Универзитет у Новом Саду, Нови Сад, стр. 25.
- Pagdon A. i dr. (2002): **The Idea of Europe from Antiquity to the European Union**, Cambridge University Press, London
- Peter M., Stirk R. (2001): **A History of European Integration Since 1914**, Continuum, London Reisenfeld, S. (1997): **Legal Systems of Regional Economic Integration**, Hastings International and Comparative Law Review, Spring, 1997, str. 539-540.
- Scaruffi, P. (1999): **A time-line of the Barbarians**, web: <http://www.scaruffi.com/politics/>
- Schumann, R. (2000): **Za Evropu**, Europski dom, Zagreb, str. 65.
- Стојановска, А. (2004): **Историскиот развој на Европската унија**, Zbornik radova Evropske integracije – pogled sa Balkana, BOŠ, Beograd, str. 11-30.
- Herodotus (440 b.c.e.): **The History of Herodotus**, Translated by George Rawlinson, web: <http://classics.mit.edu/Herodotus/history.html>
- <http://www.american.edu/ted/ice/saar.htm>
- <http://www.coe.int/>
- <http://www.ena.lu/mce.cfm>
- http://www.europarl.europa.eu/news/public/story_page
- <http://www.eurospiritains.org/EUROFONDATEURS.htm>
- <http://www.eu-history.leidenuniv.nl/index>
- <http://www.mcmaster.ca/russdocs/russell.htm>
- http://en.wikipedia.org/wiki/European_Union
- http://www.search.com/reference/Middle_Ages
- http://bs.wikipedia.org/wiki/Krstaski_ratovi

DEJAN ŠABIĆ
MILA PAVLOVIĆ

Summary

EUROPEAN UNION – CHRONOLOGY OF UNION IDEA AS A DOMINANT CHARACTERISTICS OF EUROPEAN NATIONS

Attempts have been made to construct a prehistory of Europe which supports claims of the existence of a European national identity. The Roman Empire spread by the use of force, was controlled by a central state and shared few of the ideals or structures of the EU. The Frankish empire and the Holy Roman Empire united large areas under a loose administration for hundreds of years. The 1800s customs union under Napoleon is perhaps a better comparison. Given Europe's collections of languages, cultures and ethnic groups, these attempts usually involved military subjugation of unwilling nations, leading to instability; others have lasted hundreds of years and promulgated large spells of peace and economical and technological progress as in the Roman Empire's Pax Romana. One of the first proposals for peaceful unification through cooperation and equality of membership was made by the pacifist Victor Hugo in 1851. Following the catastrophes of the First World War and the Second World War, the impetus for the founding of (what was later to become) the European Union greatly increased, driven by the determination to rebuild Europe and to eliminate the possibility of another World War. This sentiment eventually led to the formation of the European Coal and Steel Community by Germany, France, Italy and the Benelux countries. This was accomplished by the Treaty of Paris, signed in April, 1951, and taking effect in July, 1952. The first full customs union was originally known as the European Economic Community, established by the Treaty of Rome in 1957. This later changed to the European Community which is now the first pillar of the European Union created by the Maastricht treaty. The EU has evolved from a trade body into an economic and governmental partnership.